Ціна 10 центів.

СВОБОДА — SVOBODA
недільне видання — SUNDAY EDITION

Ч. 4 (23). Рік LXI. | 25. Січня 1953. — January 25, 1953. | No. 4 (23). Volume LXI.

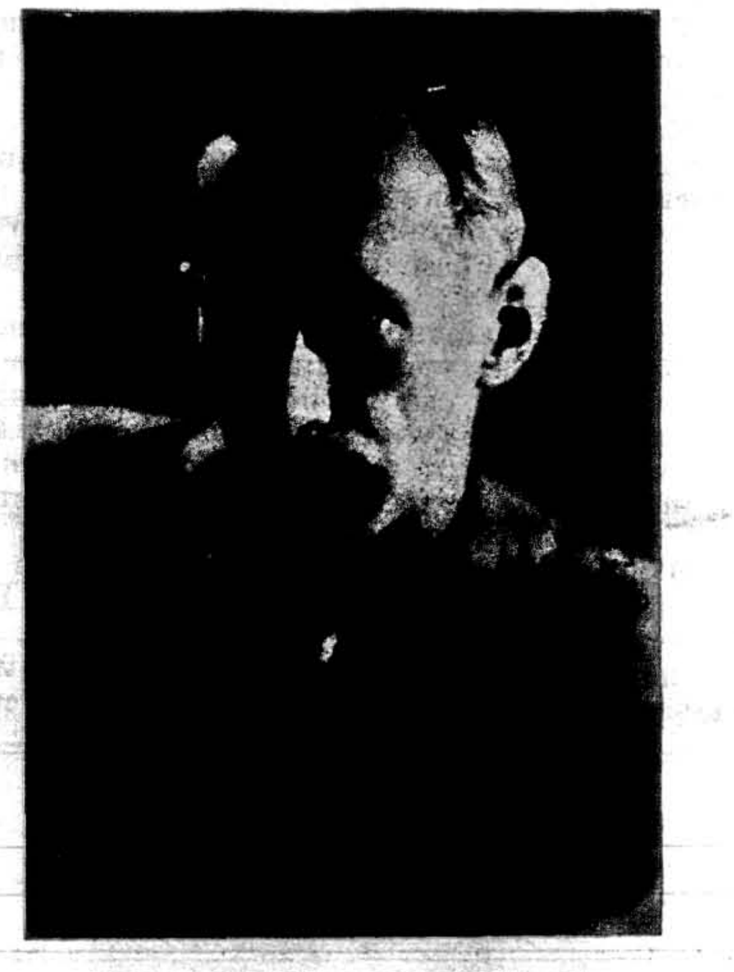
ТВОРЧИЙ ШЛЯХ ВОЛОДИМИРА БЛАВАЦЬКОГО

Наша еміґраційна громада, а разом з нею й усе наше національне життя зазнали нової великої втрати. Відійшов від нас визначний діяч українського театрального мистецтва Володимир Блавацький. Постать Блавацького в історії українського театру стоїть побіч великих корифеїв нашої сцени. Можна сміливо сказати, що після винищення всього національного в українському театральному мистецтві на Україні і після фізичного знищення провідників українського театру Володимирові Блавацькому припала роля репрезентувати український театр і вести його розвій в останніх десятках років нашої сучасности. Актор і режисер, організатор і директор театру, мистецький провідник і громадянин — Блавацький усі свої сили віддав для української сцени, змагаючись за висоти української культури.

Про великі заслуги Блавацького для розвою українського театрального мистецтва вже писала преса. Оцінило високо ці заслуги й наше громадянство, яке, справді, по-княжому провело Володимира Блавацького минулої суботи у Філядельфії в його останню дорогу. Багато сторінок написано теж про креації цього визначного актора, як і його новаторську режисерську працю. Моїм бажанням було б у коротких словах накреслити загальний образ змагань і досягнень Блавацького в ділянці українського театрального мистецтва.

Найкраще можна зрозуміти основні риси творчих змагань Володимира Блавацького в деякому історичному аспекті. Нове театральне життя на Україні, коли починати його датою заснування постійного українського театру в Києві в 1907 р. (театр М. Садовського) було прикметне реалістично-побутовим його характером. Масовий глядач вимагав від театру синкретичних постав (із співами й танками), і тому Садовський мусів ставити романтично-побутові п'єси, хоч і бачимо в ньому теж европейський репертуар під смак „передового глядача" — інтеліґенції, а це призводило до „літературного театру". Системою своїх мистецьких засобів театр М. Садовського належав до „театру живої людини". У більшості його вистав успіх залежав не так від ансамблю чи режисерського трактування п'єси, як від індивідуального хисту акторів. Для того театр мав, крім самого Садовського, ще й таких майстрів сцени, як Борисоглібська, Ліницька, Левицький, Мар'яненко й інші. Типовою формою цього театру був традиційний реалізм. Психологізм, символізм і клясицизм були в Садовського випадковими ухилами. Для цього тодішній театр не мав ні акторів, ні режисерів, ні глядачів.

Найбільше шансів стати „психологічним театром" мав Державний драматичний театр 1918 року за режисурою вихованця Станіславського й Немирича-Данченка Олександра Загарова. Репертуар для такого театру вже був у нашій літературі (Леся Українка, Винниченко), але закріпитись цьому театрові в нас було дуже трудно. Після війни Загаров переїхав до Галичини і тут почав нову переломову сторінку історії галицького театру. Він продовжував здійснювати програму „психологічно-літературного театру", даючи такі вистави, як „Гріх" Винниченка, „Візник Геншель" Гавптмана, „Примари", „Гедда Габлер" і „Нора" Ібсена, „Батько" Стріндберґа, „Тартюф" Мольєра, „Мірандоліна" Ґольдоні, „Отелло" Шекспіра. Загаров вибрав собі в Галичині найкращих акторів і ставив до них високі вимоги, перш усього домагаючись постійного зростання актора, не даючи йому впадати в шабльон. Під рукою Загарова між такими видатними галицькими акторами, як Крушельницький, Стадник, Морська, Стадникова, Борисоглібська, Совачева, Голіцинська, Бенцаль, Рубчаківна й інші, виростав теж і талант Володимира Блавацького. Сам Блавацький у своїх споминах похвальними словами згадує своє перебування в Загарова, хоч він там спершу з уваги на свою молодість відогравав „більш, ніж скромну ролю", як він сам говорить.



Володимир Блавацький (Трач)

Другу типову форму нашого нового театру репрезентував „Молодий Театр" Л. Курбаса. Це був так званий естетичний театр. Незадоволення театром М. Садовського породило серед молодих акторів думку про новий театр, що був би провідником нових мистецьких принципів. За короткий час існування „Молодий Театр" відограв дуже велику ролю в нашім театральнім житті. Це був перший український театр, що, відмежувавшись від старих національних традицій, шукав в европейських мистецьких напрямках своєї власної дороги. „Молодий Театр" залишився в пам'яті театром шукань, експериментів, але історична його роля в тих імпульсах, які він кинув у наше театральне життя. У своїх шуканнях цей театр мав широкий репертуар від грецьких трагедій до сучасних буфонад. Поруч Софоклового „Царя Едіпа", „Горе брехунові" Ґрільпарцера, „Івана Гуса" Тараса Шевченка в ньому йшли Винниченкові п'єси („Гріх", „Чорна пантера"), п'єса Гальбе „Молодість". У маніфесті цього театру була мова про бажання молодих акторів „европеїзуватись".

Захоплений експресіоністичним театром Заходу, головно поставами Макса Райнгарда, Лесь Курбас утворив 1922 року театр „Березіль". Цьому театрові судилось дійти вершків українського мистецтва. На перших початках (до „Джіммі Гіґґінса") „Березіль" був ближчий до естетичного напрямку. В „Гайдамаках" Шевченка і в „Газі" Кайзера головна вага вистави була в ритмічних рухах, у стилізованих фарбах і лініях, у майстерних композиціях масових сцен, у синтезі різних мистецтв. У дальшій праці Курбас пішов на шлях модерної сценічної конструктивности. Переведений 1926 року до Харкова, „Березіль" виступає завершеним мистецьким організмом. Постави Курбаса „Золоте черево" Кроммелінка, „Пролог" Бондарчука й Курбаса дають синтетичну гармонійну виставу. У зустрічі із драматургом Кулішем Курбас посвячує усі свої технічні здобутки на створення українського національного і водночас модерного театру, який нагадує нам український теарт барокко. В ансамблі „Березолю" були такі видатні актори, як Крушельницький, Гірняк, Чистякова, Ужвій, Бучма, Сердюк, Мар'яненко, Балабан, Добровольська і інші. Два роки (1927-8 рр.) був у цьому ансамблі і Володимир Блавацький.

На тлі характеристики цих двох напрямків українського театрального мистецтва виростає сильвета Володимира Блавацького. З 18 року життя бачимо Блавацького вже в театрі, спершу в трупі Василя Коссака, що вів тоді театр „Бесіди" у Львові, потім у Загарова й Стадника. Але найбільше заважило перебування Блавацького в Загарова. Тут він не лише навчився акторської досконалости від самого Загарова, неперевершеного в таких ролях, як Орґон у Мольєровім „Тартюфі", як Сталинський у „Гріхі" В. Винниченка чи Освальд в Ібсенових „Примарах" (у своїх споминах згадує Блавацький, що загарівського Орґона він вважає однією з найкращих акторських креацій, які йому довелось у житті бачити), але й захопився ідеєю психологічного театру, що здається, визначила його майбутній мистецький шлях. Бо хоч і Блавацький був потім співдіяльний у тріюмфальному поході „Березоля" та й глибоко зжився із новим курбасівським українським театром, але в його дальшій мистецькій діяльності бачимо багато впливу того першого режисера-вчителя.

Справжню самостійну широку мистецьку діяльність починає Володимир Блавацький після свого повороту з Харкова. Тоді став він мистецьким провідником театру ім. Тобілевича. Безперечно, на праці Блавацького в цьому театрі помітні Курбасові впливи, про це свідчить передусім те, що в його репертуарі були Кулішів „Мина Мазайло", „Пурґа" Щеглова, „Грішниця на острові Паґо-Паґо" Моґена і „Несподіванка" польського драматурга Розтворовського. Але в Блавацького накльовувалась ідея створення виключно драматичного українського театру. 1933 року він разом з кількома іншими молодими акторами творить новий театр „Заграва". В розвитку театральної культури того часу в Галичині роля „Заграви" особлива. Тут Блавацький присвячує увагу теоретичній інсценізації. Найцікавішими виставами були: інсценізація Стефаникової „Землі", як теж „Ой, не ходи' Грицю" у новій трактовці Блавацького (спроба модерного трактування побутового театру), „Святе полум'я" Моґена й інші. Сам Блавацький виконував у цей час ролі — Фердинанда в „Підступі й коханні", Івана в „Суєті", батька в „Отелло".

(Закінчення на ст. 2.)

Остап Тарнавський

НА СМЕРТЬ ВОЛОДИМИРА БЛАВАЦЬКОГО

Жило хлоп'я в малім підгірськім місті
і мріяло про пишний вертоград.
Прийшла до нього муза урогиста
і повела його в ґудовий сад.

Горіло рампи світло в його серці
і висіла напруженість свята,
коли його вела у творгім герці
умріяна химера золота.

Він вибрав із призначення людського
собі найважгу, забивну юдоль,
та вибився на осяйну дорогу,
яку пройшов як творгости король.

А як на захід свій прийшов він, дужий,
його окрило сяйво золоте . . .
Хог тілом він помер, упав недужий,
та в славі далі він росте, росте . . .

(Закінчення з 1-ої ст.)

Театр „Заграва" дав теж початок модерній релігійній виставі, ставлячи п'єси Лужницького. 1938 року театр „Заграва" і театр ім. Тобілевича злились в один театр ім. Котляревського під проводом Блавацького. У цьому театрі видатною виставою була постава п'єси Юрія Косача „Кирка з Льолео". Роки большевицької окупації провів Блавацький на становищі мистецького керівника театру ім. Лесі Українки.

Під час німецької й большевицької війни Володимир Блавацький досяг вершка своєї мистецької діяльности. Він стає на чолі Львівського оперного театру, що насправді поєднував у собі аж чотири театри, а саме: драматичний, оперний, оперетковий і балетний. На цьому становищі Блавацький виявив не лише великий талант актора й режисера, але теж відповідальність за розвій українського театрального мистецтва і великий хист керівника театрального мистецтва. Щойно тут виявилось, яке велике значення мала школа Загарова й Курбаса для Блавацького, який, оперщись на твердих основах давніх майстрів, розгорнув широко свою власну мистецьку ініціятиву. Щасливим збігом обставин Львівський театр одержав у свій склад ще одного майстра, колишнього березільця Йосипа Гірняка, і співпраця цих двох визначних театральних діячів дала те, що період існування Львівського оперного театру треба вважати одним із кращих в історії нашого театрального мистецтва. В репертуарі цього театру були такі інсценізації з попереднього періоду, як „Батурин" Лепкого, „Земля" Стефаника, „Йоганя — жінка Хусова" і „На полі крови" Лесі Українки, а також такі Гірнякові постави як „Мина Мазайло", „Степовий гість", „Камінний господар", „Самодури", „Хитра вдовичка", „Ревізор" і Шекспірів „Гамлет". Всі Гірнякові постави були відгомоном діяльности Курбаса з певним нахилом до ґротеску, головно в таких виставах, як п'єса Гольдоні чи драматичні твори Миколи Куліша. Блавацький був теж, як мистецький провідник і директор, відповідальний за вистави опер, оперет і балетів, а теж режисерував майже всі оперні й оперpredkові вистави. Деякі з тих оперних вистав, як „Аїда", „Кармен" були зразковими і здобули заслужену високу оцінку знавців музики.

Дуже діяльний був у цей час Блавацький як актор. Він не лише виконавець важливих роль у драмах, та ще й у таких нових, як „Еме, чи любов на здоровий розум" (в поставі молодого режисера Іваницького), але часто виступав і в опереті. Саме всебічний досвід, набутий у Курбаса, дозволив Блавацькому створити незабутні картини в таких оперетах, як „Жайворонок" чи „Пташник з Тиролю", що в них він застосував ґротеск, чи теж у „Лилику" („Кажані") й інших оперетах. Та головний успіх актора Блавацького — це його креація головної ролі у „Гамлеті". Довгі студії, співпраця з режисером Гірняком, добрі підстави акторського знання головно у психологічному театрі Загарова дозволили Блавацькому створити образ цієї найбільшої ролі в репертуарі світового театру самостійно і вповні вдатно. Тож він увійшов до історії українського театру як перший і досконалий виконавець Шекспірового Гамлета. Ще одну ролю з цього періоду слід відзначити, та ще й як найкращу ролю Володимира Блавацького, — ролю Юди в п'єсі Лесі Українки „На полі крови". Образ Юди, що його створив Блавацький, такий глибокий своєю трагічністю і такий завершений у кожному найменшому рухові, що його не може забути, хто бодай раз бачив Блавацького в цій ролі. Саме тут треба відзначити неповторну оригінальність Блавацького: гру рук.

На еміґрації Блавацький очолив Ансамбль українських акторів і почав новий період дуже жвавої діяльности. В репертуарі він відновив старі п'єси, давніше ставлені, але водночас поставив і нові, як от Кулішів „Народній Малахій", „Антіґона" Ж. Ануї, „Люкреція" А. Обе й інші. Тут Блавацький зустрівся безпосередньо із західним театром і мав нагоду перевірити ідею „европеїзації", що нею горіли майже всі оновлювачі українського театрального мистецтва. Також у ЗДА Блавацький узявся був за організацію театрального життя, хоч обставини були тут важчі, ніж ті, що супроводжували наше театральне життя на однокінних візках від повітки в одному селі до стодоли у другому в Галичині. Проте Блавацький і тут спромігся дати низку вистав, стараючись деколи підійти під смак публіки, щоб привабити її до театру. Між його виставами у ЗДА мала успіх модна п'єса Прістлі „Інспектор прийшов". Блавацький подав її в психологічній трактовці з підкресленням морального боку твору, не зважаючи на те, що п'єса мала найкращі вистави за кордоном в експериментованій, стилізованій поставі (Таїров).

Також остання вистава Блавацького була европейська — „Невідомий вояк", поставлена у стилі психологічного театру, якщо були вірні її характеристики в пресі, бо я особисто не мав змоги її бачити.

В особі Блавацького наше театральне життя втратило одного з своїх найкращих репрезентантів, діяча, що визначав розвій цього мистецтва на протязі останніх десятиріч і що, може, визначатиме в діяльності тих його співтворців-акторів, що залишилися в живих.

(от)



В. Блавацький у ролі Гамлета

Ірина Шуварська

ЛІСОВА ЦАРІВНА

(Новеля)

Ще на батьківщині, коли я заходив до лісу, вона виходила мені назустріч, і потім ми йшли з нею в парі.

Вона була як лісова царівна. Її улюблена кремова сукня, що кльошем спадала до кісток зграбних ніг, була вишита золотом. Золото на широкій унизу спідниці, по краях широких рукавів, на вузенькім стоячім комірці. При кожнім її русі в тім золоті відбивався промінь сонця.

Вона провадила мене по лісі, я йшов, зачарований, уважний. Кожний її рух свідчив про спокій і гармонію в її істоті.

Коли верхи дерев починали шуміти, царівна лісу підносила свої білі, прозорі, прекрасної форми руки і припиняла ходу. Я підносив голову і бачив, як могутнє, зеленню обтяжене віття на безслівний наказ її переривало свою розмову.

Коли ми підходили до місця, що мені видавалось особливо чарівним, дівчина сідала на пеньок і зором своїм, спокійним і вабливим просила мене сідати, вказуючи своєю білою рукою на синювато-зелений килим, що в його тканині повторювався мотив лісу — листки, тільки іншого кольору — бронзово-золоті.

Я лягав край її ніг, заплющував очі, а вона оповідала про ліс, про красу життя. В її присутності наче здійснювались мої мрії, і я бачив те, що його бажав собі. Хвилинами мені здавалось, що все це занадто прекрасне, щоб воно могло здійснитися. І я з острахом підносив до неї очі:

— „А може, ти хочеш, щоб я був нещасливий?"

Та зір її наче сподівався такої стрічі, спокійно клався на мій схвильований погляд і виразно казав:

— „Ні" . . .

Але доля нас розлучила була, ми погубились у вирі подій.

Я опинився в Америці, на еміґрації. Жив у великому місті, де майже не можна було побачити дерева, а про ліс на якийсь час довелося й зовсім забути. Та й думка була така, що чужий, незнайомий ліс ніколи не замінить рідного, того, що в ньому я зустрічав царівну у вишиваній сукні. І я з тугою думав: — „Невже ж, невже я тебе більше не побачу?!"

. Мої товариші дедалі менше часу приділяли для мене: одні поженились, заглибились у своє родинне життя, другі пильно працювали. Я щораз більше робився самітним, щораз більше втрачав сенс свого існування.

Та от одного дня відвідав мене один мій товариш із жінкою, і запросили мене на пікнік до лісу. Я завагався . . . Не знав, як відмовитись, щоб не образити приятелів, і погодився.

В неділю була чудова погода: сонце від самого ранку, ані хмарки на синім небі, тільки золото, золото лилося з нього.

Опівдні ми приїхали до лісу. Я глянув на ліс, і через моє серце перекотилась тяжка хвиля солодкого болю: ліс був подібний до того, що в ньому я зустрічав кохану царівну. Але він байдуже дивився тепер на мене; навіть не зашумів на знак привіту, стояв, як намальований, гордий і неприступний.

Перед лісом стояли авта, а з лісу долітала до нас музика; грали українське танґо „Чи справді?"

Я з трепетом серця увійшов до чужого лісу. Зробивши кілька ступнів, ми побачили галявину, в центрі її — альтану з гілок (місце для музик), а перед нею підвищення з дощок на танці. Навколо того горбочки й ліс . . . На горбочках розмістились люди групками, веселі, радісні. Лунає сміх, лунає рідна мова. Тут і там стоять візочки з морозивом, з водою, з ковбасками, з булочками.

Ми сіли. За хвилину до нас надійшли знайомі моїх приятелів, потім ще один мій товариш із жінкою й дитиною. Самітним між ними був тільки я . . . По обіді почались різні забави та гри. Я неохоче брав участь у цім і, вибравши відповідну хвилину, подався в глибину лісу.

— „Хай же ж я познайомлюся з тобою, чужий ліссе!" — думалося мені, — „Не будь мені вітчимом! Дай посидіти на твоїм килимі, подібнім до того, що там удома залишився! Дай помріяти й посумувати в спокої!"

Дедалі більше віддалявся я від того місця, де був рух і де дзвенів сміх скляними дзвінками. Дедалі менше долітали до мене слова, зливаючись у суцільний гамір. Тихше, тихше... Тільки мелодія якогось вальса ще деякий час переслідувала мене. Може, її в дійсності вже й не грали, може, це тільки вчувалося мені, жило в мені разом із гірко-солодким смутком.

Я посміхнувся сам до себе і йшов далі. Пахло смерекою і сухим листям, під ногами лущали гілочки й суха глиця. Наді мною шуміли верхи дерев. Так, як там, на батьківщині. Тільки ніхто не підносив руки, щоб мовчки спинити їхню розмову. А так само стихало, і зараз же знов, немов ховаючись від мене, шуміло, таємничо гомоніло, неспокійно, тривожно . . . Я хотів був лягти на м'яку лісову траву та уявно перенестись до того, що було в рідному лісі. Але якась пташка не давала мені спокою, наче кликала кудись, цвірінькала й цвірінькала. І я продовжував свою самітну мандрівку. Я ступнув кілька раз і став: переді мною сиділа в глибокій мовчанці . . . моя лісова царівна.

Кремова сукня, вишивана золотими хрестиками, покривала її ноги, а білі, гарної форми

руки, що виглядали з широких рукавів із золотою вишивкою по краях, лежали на колінах, складені, як до молитви.

Я стояв нерухомо й дивився . . .

Личко царівни було повернене до мене боком і звернене до сонця, що вже помалу зсувалося на вершки дерев і скісними променями осявало казкову постать. В її зеленкуватих очах, в каштановому волоссі і в золотих хрестиках воно відбивалось, і так ціла постать моїх мрій сяла найчистішим світлом, світлом сонця.

— „Чи це промінь сонця переніс тебе сюди, з України, чарівна дитино?!" — щось затрепетало в мені щастям.

Але я мовчав . . . Нічого не міг сказати.

Мабуть, я схвильований, необережно ворухнувся. Дівчина стрепенулась, глянула в напрямі до мене і зробила рух, наче хотіла встати й утекти. Та знов сіла, і личко її чомусь почервоніло. Я був зворушений ніжністю й прозорістю чарівного видива, і мені здавалось, що я учинив недобре, порушивши її самотність, що треба попросити вибачення. Ступнув нерішуче до неї . . . Вона піднесла ніжну білу руку, і я став знову. Тримаючись однією рукою за дерево, я якусь мить мовчки дивився. Не зводив з неї очей, і вона дивилась на мене... Навколо було тихо, тихо.

— І ти тут?! — шепнув я потиху, і серце моє забилось, затріпалось, як упіймана пташка. — І ти тут, на еміґрації?! — повторяв я, не розуміючи, що зо мною діється.

Царівна похилила голову і тихо, безмежно сумно сказала:

— Так!

Я злякався, бо відчув, що своїм питанням завдав їй болю.

Та вона підвела очі і запитала майже нечутно:

— А тобі це дивно? Тобі не віриться, що й я тут, між вами?!

І потім, наче в розпуці, додала:

— Чому ти так здивовано питаєш?

— Бо я радий! — скрикнув я. — Я безмежно щасливий . . .

— Щасливий? . .

Темний смуток поняв її обличчя. Сонце, мов ув'язнене щастя, за чорними ґратами із стовбурів лісових дерев, торкалося вже самої землі і, як чародійний ліхтар, посилало до нас свій рожевий лагідний промінь.

— Добраніч, сонечко! Ідеш на захід . . . — зацитувала дівчина з „Бояриніˮ Лесі Українки. — Ти бачиш Україну, — привітай!

Я не міг відійти від неї. Мені здавалось, що останній промінь сонця простягнеться до царівни рідного лісу і забере її з собою туди, звідки приніс. Я був біля неї, поки над обрієм не з'явилося полум'я вечірньої заграви . . . Тоді я сказав, що треба йти туди, до людей . . .

Але вона сиділа на своїм пеньку.

— Треба йти, — повторив я, — бо скоро буде темно в лісі . . .

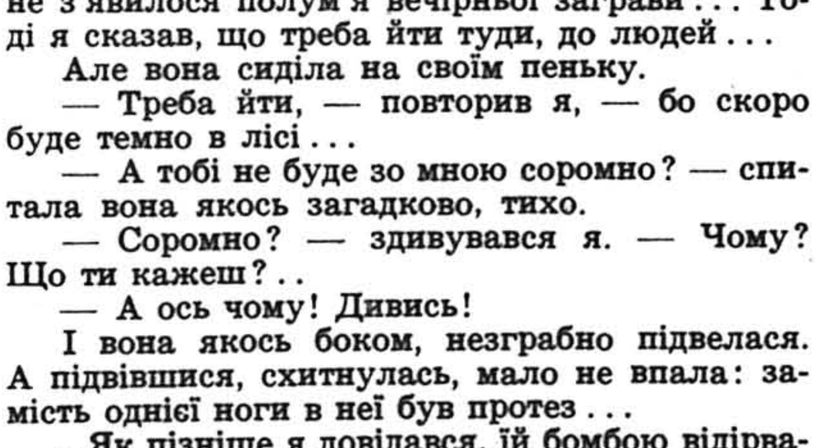
— А тобі не буде зо мною соромно? — спитала вона якось загадково, тихо.

— Соромно? — здивувався я. — Чому? Що ти кажеш? . .

— А ось чому! Дивись!

І вона якось боком, незграбно підвелася. А підвівшися, схитнулась, мало не впала: замість однієї ноги в неї був протез . . .

... Як пізніше я довідався, їй бомбою відірвало ногу, ще там, в Европі. Вона довго була в шпиталі, а потім приїхала сюди з матір'ю. Вона була довічна каліка. А в моїй уяві жила казкова царівна лісу . . .



В. Кричевський. Будинок Полтавського земства

ВИСТАВКА КРИЧЕВСЬКОГО



С. Литвиненко. Портрет В. Кричевського

Понад дві з половиною сотні експонатів, показаних на пропам'ятній виставці, присвяченій творчості Василя Г. Кричевського, — це тільки дуже невеличка частина мистецького надбання цього багатогранного українського мистця. Творчість українського мистця нашого часу тісно пов'язана з долею його народу, і в процесі безпощадного нищення української культури мистецтво падає жертвою передусім. Існують щасливі народи, що сторіччями мали змогу збирати твори минулого й сучасного мистецтва, передавати їх з роду в рід, творити пишні музеї, виховувати свою молодь систематично в мистецьких академіях, тобто жити повним мистецьким життям. Усього цього в нас не було й немає, наше мистецтво розвивалося в короткі періоди „перепочинків", твори минулого, призбирані для збереження майбутнім поколінням, ставали об'єктом грабунку, сучасним мистцям накидано силою теми й форми, чужі усій їхній істоті, молодь виховувано так, щоб відібрати її від традиції, зробити з неї слухняних урядовців ворожої і псевдомистецької пропаґанди. Коли в цих умовах, не зважаючи на все, справжнє мистецтво в нас таки розвивалося, то творці його рідко коли могли бути власниками навіть своїх власних творів. Тут особливо великих, просто поголовних втрат зазнали мистці, що мусіли були вийти на еміґрацію. Рідко хто з них зберіг щонебудь із своєї попередньої творчости, а самий факт виходу на еміґрацію ставав автоматично загрозою для творів, полишених дома. Тут доля мистця не краща за долю письменника-еміґранта, твори якого вишукують і знищують.

У наїздах і грабунках, що їх зазнала Україна в останні десятиріччя, багато і безповоротно втратив і Василь Григорович Кричевський. У 1918 р. московські матроси, обстрілюючи спеціяльно будинок М. Грушевського, знищили не тільки багату збірку власних творів Кричевського, що мав у тому будинку свою робітню, але й його безцінну, музейної вартости збірку народного й історичного мистецтва. Удруге, під час останньої війни, мистець, покидаючи Київ, залишив напризволяще нову, таку ж багату збірку своїх творів і знову ж — збірку музейну. Але навіть тих дрібних розмірами речей, що їх мистець устиг узяти з собою, він не довіз усіх, втративши в переїзді на захід, у словацьких бешкетах, велику частину речей. Отож хай не дивується відвідувач виставки, бачивши на ній стільки невеликих розмірами творів — це, справді, речі, що їх тільки завдяки їхньому невеличкому розмірові можна було зберегти при собі. Всі великі твори, що їх бачимо на виставці, повстали вже на еміґрації, з пам'яті чи з дрібних, збережених нарисів. Ніхто сторонній не вгадав би, що ці такі безпосередні своїм чуттям і свіжістю кольорів українські краєвиди мальовані не прямо з природи. Це вже, справді, таємниця мистецтва.

На виставці показано з творчости Кричевського все, що тільки було приступне її організаторам. Тут і фото архітектурних праць — банки, бібліотеки, пам'ятники, музей Т. Шевченка, серед цієї збірки, розуміється, найширше і найкраще показано будинок Полтавського земства. Тут фото з різних фільмів, що їх оформлював Кричевський, та деякі його рисунки до них. Проте, головне зацікавлення на виставці викликає творчість, заступлена безпосередньо оригінальними творами з ділянки малярства, графіки та ужиткового мистецтва. Між малярськими творами є навіть одна річ з 1901 р. Особливо багато заступлені різні види Києва — безперечно, найчарівніші на виставці твори. В них незрівнянно передано ту типову для українського степового підсоння атмосферу, де з імлистого серпанку повітря виблискують соковиті акорди барв. Мимоволі пригадується імпресіонізм Станіславського, але насправді в манерах обох мистців абсолютно нічого спільного немає. Єднає їх тільки спільна канва того самого українського повітря і гра кольорів у ньому, що все разом наче диктує той самий імпресіоністичний підхід.

Цікаво спостерігати, як у Кричевського змагається архітект з малярем: у його акварелях домінує рисунковий підхід, тут об'єкт цікавить його звичайно більше, як кольори. Зате в олійному малярстві він навіть архітектурний мотив намагається передати засобами малярськими, подекуди (в найновіших речах) навіть на межі експресіонізму. Проте строга рисункова культура відчутна скрізь, і це дуже характеристична риса українського імпресіонізму. Імпресіонізм на Заході пішов у напрямку „розкладу" рисунку й форми до оперування, можливо, самими барвними плямами; український імпресіонізм туди не пішов (за малими вийнятками серед мистців, що на Заході перебувають безпосередньо під згаданим впливом), не пішов не тому, що почувався не таким „модерним", а тому, що тут знову заважили, так би мовити, порядкуючі сили, такі характеристичні для усіх періодів нашого мистецтва. Поняття „український стиль" ми ніяк не схильні вважати порожнім звуком, — факт, що в нашій мистецькій традиції існує якесь змагання до сукупної, строго окресленої форми, можливо спадковий залишок довгих сторіч іконографії і народного мистецтва з їхнім строгим графізмом лінії. Факт, що ця риса притаманна однаково і старому, і новому, навіть наймодернішому нашому мистецтву, і недаром першою річчю, що її Г. Аполінер відзначив в Архипенка, був його глибокий традиціоналізм.

Це змагання до стилевого вислову кидається в вічі ще більше в графіці Кричевського. Вона далека від Нарбутової віртуозности чи хочби Ковжунової, але Кричевський її й не шукав. Найцікавіша його графіка — це та, що її він поєднує безпосередньо з народнім мистецтвом, так сказати б, понад голову історичних стилів. Хоч у відродженні нової української графіки Кричевському належить одне з перших і піонерських місць, особливо в зв'язках з нашою барокковою традицією в друкарстві, — але, може, найбільше його відкриття — та ритмічно вільна, оптично сильно зазначена лінія, що домінує в народньому мистецтві, що вже з'їла і стравила і візантику, і барокко, і всі інші стилі. За її прикладом Кричевський намагався творити графіки чисто лінеарно, нераз доходячи до тієї суцільної прапервісности форми, що її бачимо в орнаменталістів доісторичних стилів, хоч би трипільської кераміки. Словом, графіка Кричевського була своєрідною тезою, знахідкою з необмеженими перспективами, що їх сам мистець, може, цілком і не усвідомлював. Як-не-як, той його синтетичний підхід до народного мистецтва і стилів минулого випливав з його безпосереднього і першоджерельного знання матеріялу на місці, і в зрозумінні того, що в основі кожного стилю мистецтва лежить ритм орнаментальної лінії.

Це і ще багато іншого спадає на думку, коли оглядаєш твори Кричевського. Його творчість варта монографії, і було б, справді, сумно, коли б наше громадянство на неї не спромоглося. Він бо не тільки мистець, що дав високоцінні твори мистецтва, а й мистець, що зумів стати побіч найважливіших проблем

(Закінчення на 4-ій ст.)

ВИНИЩЕННЯ ОДНІЄЇ КУБАНСЬКОЇ РОДИНИ

(Закінчення з попереднього числа)

*

На Уралі, в лісових хащах Надеждінського району, вдалині від людських осель, староміньских хліборобів вивантажили в глибокім снігу й наказали будувати собі бараки, попередивши, що іншого приміщення їм ніхто не дасть. Жінки та діти з жалюгідним майном сиділи в снігу, закутавшись хто чим міг від гострого крижаного вітру.

Але не втратили духу хлібороби Кубані. На здивування чекістів вони з притомною хліборобською енергією за декілька днів побудували житла для своїх мерзнучих родин.

Але інше страхіття нависло над нещасними вигнанцями: все, що вони взяли на дорогу, вже з'їли, а пайку видавали тільки на тих, хто працював на лісорозробках та виконував норми. Численні родини з дітьми перші відчули давучу руку голоду.

Смерть все частіше й частіше обривала життя приречених людей.

В кінці травня, далеко від рідних просторів Кубанщини, помер чесний господар-хлібороб Михайло Тарасович Петренко. За ним слідком пішла у вічний спочинок і його добра господиня-дружина.

Їхню дочку, молоду шіснадцятирічну Галю розчавила спиляна сосна.

Багато почало тікати. Але більшість із них знов спіймано й закатовано або відправлено в „карні" концтабори.

Старший син покійного Михайла Тарасовича Олексій, з жінкою Ольгою та дворічним сином Миколкою також утекли і після довгих, небезпечних поневірянь добилися до рідної станиці. Брат Ольжин, що вже втратив був надію побачити сестру, радісно зустрів утікачів і нишком пригрів їх у своїй хаті. Проте спостережливі очі таємних наглядачів, що були густо посіяні від ДПУ по всій станиці, не дрімали і незабаром чекісти довідалися про місце перебування втікача з Уралу.

За тиждень, в гостинну хату родича, вночі з'явилися „гості" з ДПУ, заарештували Олексія і кудись заслали. Більш про нього ніхто нічого не чув. Його жінку Ольгу з синком Миколкою чомусь не зайняли. Їй навіть дозволено вступити до колгоспу й працювати разом з іншими. Вона оселилась в „безхозній"*) маленькій хатинці, яких тоді не мало було в станиці, що як сироти манячіли, тужачи за своїми господарями-вигнанцями або втікачами від лихої години. Ольга енергійно взялася за працю, віддаючи все своє життя маленькому синові.

*) Хата без господаря, хазяїна.

*

Прийшла найстрашніша в історії українського народу зима 1932—33 років. Але не холодом вона була страшна, а тим голодом, що большевицькі кремлівські кати, зокрема Лазар Каганович створили на українських землях.

Довгі широкі вулиці станиці зовсім спустіли. Померлі від голоду козачі родини цілими тижнями лежали в хатах та дворах, бо поховати їх було нікому. Це страшне видовище зовсім не бентежило гадючих серць большевицьких вампірів, що їх надіслав Кремль для такої „роботи". Переступаючи спокійно трупи жінок та дітей, вони тільки всміхалися або гидливо штурхали їх ногою.

Вже ніхто не дивувався, коли на жалюгідному базарі станиці міліціонер виявляв у деяких „продавців" зварене людське м'ясо, продаване замість яловичини. Також було не вдивовижу, коли в мерців, що валялися по вулицях, були вирізані частини тіла, якими харчувалися напівбожевільні від голоду люди, що потім теж умирали.

А в той самий час, вдень і вночі, в морських портах Єйського й Новоросійського навантажували кубанський хліб на закордонні пароплави і відвозили майже безкоштовно за кордон, виконуючи „сталінський експортний плян", щоб викликати світову кризу й наблизити час світової революції.

*

Ольга Петренко з своїм чотирирічним сином Миколкою доживала останні дні. Свиріп'яна макуха, коріння з лопуха, шкуриння від буряків — все це вже з'їдено. Єдиний Ольжин брат, що так радісно прийняв був їх після втечі з Уралу, уже теж помер від голоду з усією своєю родиною.

Пухлий маленький Миколка лежав на койці непорушно і вже не просив їсти. Ольга, мов тінь, хиталась по хаті; вона боялась лягти, бо знала, що вже не зможе встати. Дійшовши до останньої стадії страждань, молодиця відчула, що звіряча ненависть до всього живого наповнює її душу. Вона сіла навпроти дитини і довго дивилась на нього нерухомим скляним поглядом. В цей час вона не відчувала ніякого жалю до свого хлопчика, і щось страшне, неможливе каламутило її розум. Раптом зірвавшись, вона як поранена, стала кидатись по хаті, порозбивала вікна, розідрала свою одежу й розкидала по кімнаті. Вона цілком втратила розум.

Увагу її притяг ніж, що валявся на долівці. Нещасна божевільна жінка затремтіла, схопила його, міцно стиснула в руці і швидко наблизилась до ліжка. Не пам'ятаючи себе, зціпивши зуби, вона... загородила ніж у маленькі груди дитини. Миколка тільки на мить розтулив ротик, подивився на матір згасаючим поглядом і заплющив оченята на віки вічні. В цьому останньому погляді був і жаль, і докір, і передсмертне благання, і... прощення.

Ольга якусь мить мовчки дивилась скляним поглядом на труп своєї дитини, потім дико зойкнула, висмикнула ніж, і припала до відкритої безкровної рани, цілувала її, приказуючи найніжніші слова. Але через деяку хвилину-дві вона знову втратила свідомість і, відступивши від мертвої дитини, голосно зареготалась.

Далі знов стала спокійна, як кам'яна, відійшла і, ніби ненароком, виглянула у вікно. Нікого не було видно. На дворі все було „спокійно". Ольга розпалила в печі, поставила на вогонь казанок з водою і, божевільна, повна тваринного почуття голоду, з ножем у руці, наблизилась до трупика...

В цю мить двері відчинилися, і в кімнату ввійшла „комісія", що робила черговий загальний „трус"...

*

Спустілі, порослі бур'яном широкі вулиці станиці, нічим не нагадували колишніх веселих вулиць. Зникли паркани, зникли й ворота. По хатах-пустках з повідчинюваними дверима й повибиваними вікнами свистів весняний суховій. Це видовище наганяло ще більшу тугу та скорботу на людей, що випадково блукали ще живі й були подібні до кістяків.

В усій станиці не залишилося ніде ні котів, ні собак, ні птиці. Все давно поїли.

Але були в станиці ситі, відгодовані постаті „будівників соціялізму". Льохи ОДПУ як і раніше, були повно набиті мучениками, суди працювали, як і раніше, — влада продовжувала жити по-старому...

... Була рання весна. Панівна частина станичного населення заповнювала залу суду в день слухання справи Ольги Петренко.

— Ведуть, ведуть! — почулись голоси тих, що сиділи біля вікон.

Оточена вартою Ольга помалу наближалася до приміщення суду.

Розкошлана коса звисала по спині й грудях, покриваючи колись гарне її тіло. Очі палали сухим, диким блиском. Вона часто зупинялась, злякано поглядала назад, підносила вгору худі, як кістки, руки й махала ними, ніби захищалась від когось невідомого, хто пхав її наперед. Це був живий кістяк, що ледве рухався.

— Ольго Петренко, — голосно почав ситий, чорнопикий суддя Вєнніков, — ви обвинувачуєтесь у злочині, що навіть не передбачений у карному кодексі РСФСР, — у людоїдстві... Що ви на це скажете?

Ольга мовчала, ніби й не чула нічого. Суддя повторив питання.

Раптом Ольга стріпнулась, у жахливому відчаї замахала руками і, дивлячись в одну точку в кутку, дико закричала:

— А-а-а! Миколочко-о!

І впала додолу.

Міліціонер підійшов, штурхнув її ногою, потім смикнув за руку: вона не ворушилась.

Ольга Петренко була мертва...

*

Так з „ласки" „великого батька народів" Сталіна закінчала своє існування вся родина чесного трудівника-хлібороба Михайла Тарасовича Петренка. Ольга була остання з цієї родини.

А скільки було ще інших таких родин!

Федір Кубанський

З НЕДРУКОВАНИХ ПОЕЗІЙ О. ОЛЕСЯ

НОВА ПЕРЕМОГА

„Неписьменність ми добили,
В корні знищили її"...
Так співають за кордоном
Перелітні солов'ї.

„З неписьменністю боролись
Десять років ми дарма:
Ні букварика, ні зшитка,
Ні чорта у нас нема!

Пальцем літер не напишеш,
А прилады не шлють із міст"...
Так причитують все „Правда"
І правдивий „Комуніст".

Солов'ї давно вже змовкли.
Осінь, швидко вже й зима.
І на світі залишилась
Правда-істина сама.

ГРА ПРИРОДИ

Правди і волі шукав я ввесь вік,
В замки, халупи заходив:
Правди, здавалось, слід уже зник,
Волі також не знаходив.

Так всю Европу дарма я сходив,
Бачив лиш кривду й неволю,
Бачив народи — панів і рабів,
В'язнів, що корчились з болю.

Правда і воля! О, де ж вас шукать?
Хоч озовіться на крики!
Зирк — вже вони в Вінніпезі сидять
Вдвох на колінах — Мандрики.

(Закінчення з 3 ст.)

нашого мистецтва — одного з найстарших і найбагатших, що їх знає людська культура. Творив він своє мистецтво з фанатичним завзяттям до останніх днів свого життя і ніколи не вважав себе емеритом (пенсіонером), який може, врешті, кинути все й відпочивати на старости літ. Один з найактивніших членів Об'єднання українських мистців, він незвичайно живо цікавився всіма проявами нового українського мистецтва і живо на них реагував. Опинившись через химерну еміґрантську долю в далекій і півкультурній південно-американській країні, відірваний від усього, він сам собі, завдяки власному знанню і досвідові, створив потрібну для мистецької творчости атмосферу і, не зважаючи на крайнє важкі життєві умовини, дав цілу низку нових цінних творів, що теж творять новий етап у його мистецькій творчості. Наше сучасне мистецтво, як творчість молодих і наймолодших, може мати інші мистецькі критерії й погляди, але для них творчість Кричевського — важливий і багатющий досвідом етап у нашому мистецтві, зразок того, як нове може гармонійно поєднуватися із старим, а досвід багатьох віків, як знаємо, завжди мудріший за химери сучасности.

С. Г.

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ КАЗКИ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ВИДАННІ

У другій половині XIX в., після заборони українства в Росії (1876 р.), самі згадки про український народ у його цілості траплялися за кордоном не часто. Через те нам тепер цікаві найменші відомості про українців з того часу, знайдені в закордонних виданнях, особливо, як вони походили не з українських джерел, бо це було ніби чужинне дзеркало, в якому відбивалося історичне буття нашого народу.

Одним із таких цікавих для нас було видання: Sixty Folk Tales from exclusively Slavonic Sources. Translated with brief introduction and notes by A. H. Wratislaw, M. A., sometimes fellow and tutor of Christ's College, Cambridge., Boston, 1890. Houghton, Mifflin and Co.

Книжка ця появилася з коротким вступом автора, а в тому вступі було написано: „Останнім часом фолкльор розбудив і зосередив навколо себе стільки зацікавлення, що читачеві не треба давати вияснення в цій справі... Подаючи публіці вибір шістдесяти фолкльорних оповідань, перекладених із слов'янських мов, я повинен згадати про працю, що нею я скористувався для цього видання. Славний архівар м. Праги покійний К. Ербен видав 1865 року читанку, щоб допомогти чехам у вивченні всіх численних слов'янських наріччів. У цій читанці вміщено „сто звичайних національних казок і оповідань їхніми оригінальними діялектами". Почавши своєю рідною чеською мовою, автор перейшов потім до близько споріднених з нею моравської та словацької, а потім — до білоруської, „що творить перехід від польської мови до великоруської, тимчасом як малоруська мова в Галичині й на Україні в південній Росії більше споріднена з чеською, як з білоруською". І далі автор пише: „Спочатку я взяв собі завдання тільки ознайомити читача з головними слов'янськими наріччями, але потім, захопившись незвичайною красою деяких оповідань, я вважав потрібним перекласти більшу їх частину".

Після цього вступу упорядник книжки подав зміст книжки таким порядком:

А. Західньослов'янські оповідання, а саме: чеські (сім оповідань), моравські (два), словацькі (чотири), горішньо- й долішньолужицькі (два), кашубські (одно), польські (чотири).

Б. Східньослов'янські оповідання, а саме: білоруські (три), „малоруські" з Галичини (чотири), „малоруські" з „Південної Росії" (п'ять), „великоруські" два (але автор пояснює малу кількість тим, що появилися окремі збірники великоруських оповідань).

В. Південнослов'янські оповідання, а саме: болгарські (п'ять), сербські (п'ять), сербські оповідання з Боснії (два), сербські оповідання з Каринтії (п'ять), хорватські (п'ять), італійсько-слов'янські (чотири).

У поясненні до розділу з українськими оповіданнями автор зазначує, що „малоруси, або русини (в оригіналі Little Russians, or Ruthenians) творять головну масу населення австрійської провінції Галичини, колишнього князівства Галич, називаного теж „Червона Русь". Столиця краю — місто Лемберґ (скорочена назва від Левенберг), або Львів. Вони замешкують теж сусідні частини Північної Угорщини і Буковини.

У книзі вміщено такі галицько-українські народні казки (в англійському перекладі): „Бог знає, чим чоловіка карати має" (записав М. Тим'як); „Добрі діти", „Чорт і циган" (обидві записав Я. Балагур, а всі три були поміщені в збірнику „Вінок" у другому томі), „Бог і чорт" (записав П. А. Лаврівський, проте не подано збірника, з якого цю казку взято).

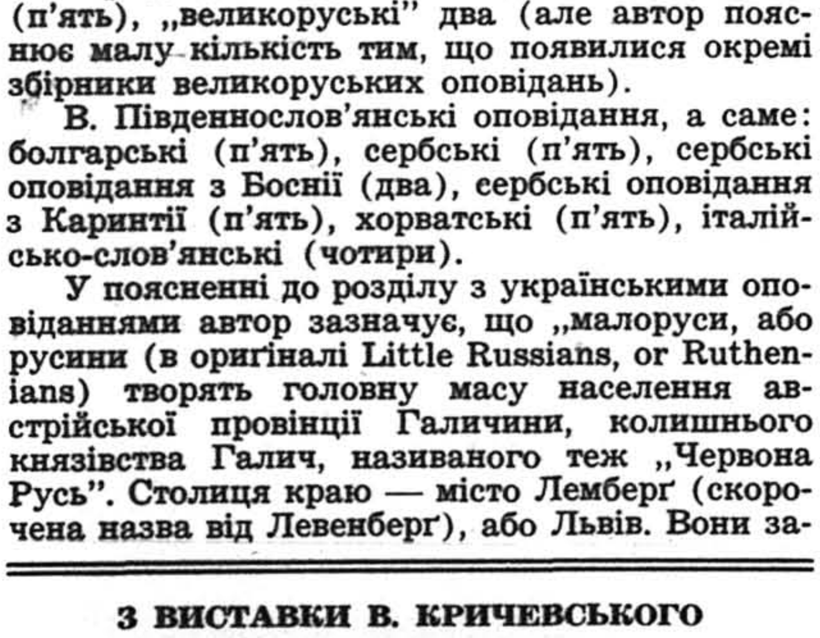
У передмові до „малоруських оповідань з Південної Росії" Вратіслав згадує про збірку великоруських оповідань, що її упорядкував у перекладі англійською мовою В. Р. С. Ралстон, який виправдав себе за непоміщення в своїй збірці українських перекладів з „південно-російських збірок Куліша й Рудченка" тим що, мовляв, „не було під рукою повного словника цього діялекту або радше мови, якою вони написані". „Одначе він (Ралстон) „подав довге й цікаве оповідання з України, яке я знайшов в Ербена, а саме „Норка". Одно з Ербенових „південноросійських" оповідань дуже подібне до гарної казки з Воронізької губернії, переданої мені Ралстоном для поміщення у цім виданні. Всі інші оповідання Ербенової збірки я переклав сам, і тільки бажаю, щоб їх було більше".

Після цього Вратіслав помістив такі народні оповідання з „Записок о Южной Руси" П. Куліша (том другий): „Про красуню й лиху бабу", „Вуж і царівна", „Переміна в соловя й зозулю", „Переселення душі", „Знахар".

Зацікавлення народніми оповіданнями знайшло відгомін у Колумбійській виставці, улаштованій в Чікаґо 1893 року, коли відбулися там різні наукові з'їзди, а між ними й з'їзд фолькльористів. Тоді прочитано там між іншими і наукову розвідку Михайла Драгоманова, як про це згадано в урядовій історії цієї виставки, виданій після її закінчення.

Д-р Семен Демидчук

З ВИСТАВКИ В. КРИЧЕВСЬКОГО



З фільму „Назар Стодоля". Декорація, зроблена під мистецьким керівництвом В. Кричевського

БІЛИЙ ДІМ

Столиця Сполучених Штатів Америки Вашінґтон нагадує своєю „зеленістю" столицю України — Київ. Такі самі радісні почуття опановують, коли ходиш серед парків, широких і розлогих вулиць із гіллястими деревами обабіч. Різниця між цими, схожими щодо „настроїв" містами та, що в Києві кожна п'ядь насичена історією багатьох тисячоліть свого існування, а Вашінґтон побудований за пляном на незаселеному місці. Вся архітектура його — результат вселюдської цивилізації — Єгипту, Греції, Риму, мексиканський „пуебло", — у наймодернішому виконанні. Київ — гористий, Вашінґтон розкинувся на рівнині.

Серед рівнинних парків своїть і Білий Дім, резиденція президента Сполучених Штатів Америки. Він відплив від вулиці в глибину зелених ґазонів і звідти, білий, убраний білими колонами на зеленому тлі, пригадує нам Андріївську церкву, що також випливає з зелені та легко зноситься в повітря.

Оце й усе? Оце й є резиденція голови американської держави? А де ж мури, потай наелектризовані огорожі, де сторожа? Де штаби секретарів та секретаріятів, бюра перепусток, перевірний апарат?

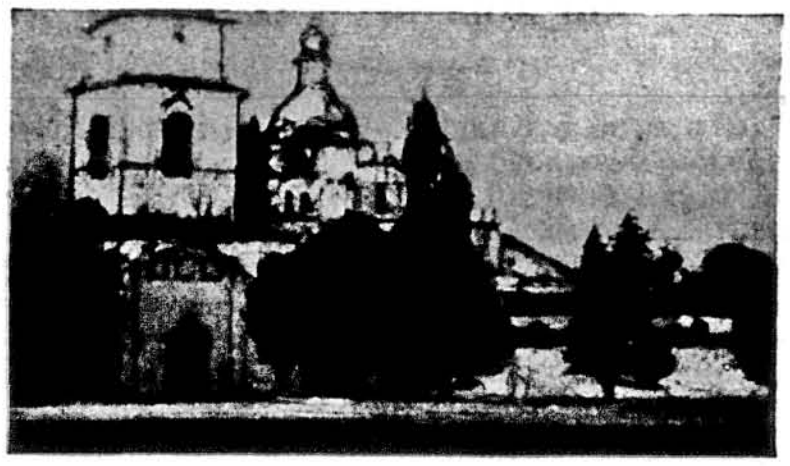
Все це замінює скромна біла табличка на легких штахетах воріт: „Просимо відвідати! Заходити можна в суботу від 10-ої до 12-ої і в неділю від 10-ої до 12-ої".

Ще не віриться. Чи це, справді, означає, що всякий може зайти до цього дому? Чи нема тут якогось „але"?

Так, дуже просто, може прийти усякий і то без жаднісінького „але".

Але... Коли наш автобус-екскурсія о десятій годині під'їхав у неділю до Білого Дому, то те надзвичайно просте видалося нездійсненим. Нас таких „усяких" з'їхалося з усієї Америки незчисленні юрби. Не можна було все ж сказати, що це ю р б и, бо народ рухався довкола президентської резиденції живою безконечною чергою, обкрученою двічі. Кінець хвоста був аж десь-десь — і з першого погляду ставало ясно, що за дві години, до дванадцятої, ми не встигнемо добратися до фіртки, яка вводить у Білий Дім.

З ВИСТАВКИ В. КРИЧЕВСЬКОГО



В. Кричевський. Михайлівський манастир у Києві

Поки ми роздумували й вагалися, нові та й ще нові автобуси підкочувались. І хоч сіяв легкий, туманкуватий дощик, американці відважно й легковажно ставали у хвіст черги, вони ще й дітей понабирали та повисаджували їх собі на плечі. Стала й наша група, заздрісно позираючи у вічі щасливим, що рухалися назустріч нам, наближаючись до хвіртки. Ці то напевно будуть всередині, але чи встигнемо ми, чи дійдемо? Хоч і не встигнемо, щось та значить у такій черзі прогулятися, це ж не де, а в столиці Америки, під Білим Домом... Ідемо в гості до президента. „Чи наварила нам президентиха вареників?" — вголос гадав собі хтось. — „А вона, напевно, сидить он там нагорі у вікні та посміхається"...

За такими жартами минуло десять хвилин повільного ходу, і на своє здивування ми побачили себе вже в середині черги, а за нами виріс ще довший хвіст. Якщо ті, що позад нас, надіються попасти, то чому ж ми ні?

Нездійсненне стало за пів години здійсненим. За сорок хвилин ми вже входили в садибу Білого Дому, а лицем до нас рухалася така сама черга, як та, що ми застали. А тимчасом прибували нові автобуси...

І от Білий Дім вітає нас усередині своїми блакитною, червоною, зеленою залями. Вітають нас усміхнені ґіди, що спрямовують рух публіки, пояснюють призначення кожної залі. І ніде ніякої варти. Ніхто президентовій адміністрації не видається підозрілим, ані шпигуномдиверсантом у цій безконечній процесії цікавих подивитися на президентові кімнати, — де він приймає гостей, де обідає, де працює. Хтось побачив колонку з водою, затримується напитися, — чи справжня вода? Справжня, холодна, чиста, приємна. Як київська. Хтось шкрябнув стіну, — чи справжній це мармур? Ґід помічає це, з люб'язною посмішкою каже: „Так, так, справжній..."

Враження від Білого Дому залишилося таке, як і від того ковтка води, — чисте й легке. Не було тут важкої золотої нагромаджености, притаманної королівським палацам, кожна заля вражала своєю ґрацийною, викінченою й величною простотою... в яку, проте, вкладено за ці два роки відновлення два мільйони долярів. Скільки мільйонів відвідувачів уже вбирало очима цю красу? Скільки центів припадає на кожен погляд? Проте, тут з нікого нічого не беруть, **запрошуючи** відвідати! І ще одне: досі ми бачили палаци, в яких уже ніхто не жив, сьогодні ж ми бачимо місце, де проживає й працює президент.

Коли ми вийшли з Білого Дому, черга не була ані трохи менша. І ніхто нікого не боявся. Не боявся президент, не боялися відвідувачі. Саме, як ми були всередині, прийшло від президента розпорядження продовжити час відвідування. Бо, мовляв, як люди прибули, то не повинні вернутися з нічим, перед їхнім носом не замкнуть Білого Дому. Отак то ми переконалися, що доступ до Білого Дому широко відкритий.

І ще довго сиділи ми в парку на лавках, серед статуй, поглядаючи на Білий Дім здалека, огорнені тією радістю існування, чим дишеться завжди в Києві. Мимоволі згадувалися слова Шевченка, перефразовані в підсвідомості так: „Коли ж ми діждемося в себе в Києві такого Білого Дому, де б ні народ уряду, ні уряд народу не боялися?"..

Д. Гуменна

Максим Булька

МІЙ ДОБРИЙ ДЯДЕЧКО

(Гумореска)

Є в мене в Каліфорнії близький родич — дядьком мені доводиться. Знайомі пишуть, що він такий багатий, що автом гроші до банку возить. А до мільйона то йому, може, ще яких 20-30 долярів не вистачає.

А я саме втратив працю. Ходжу й білим світом нуджу. Але потім подумав і написав до свого дядечка дуже сантиментального й дипломатичного листа:

— „Дорогий дядечку! Я втратив роботу й тепер бідую-голодую. Повірте, що м'яса уже зо два місяці не їв і бачу його тільки тоді, коли дивлюся на нього крізь вікна у Стасюковій м'ясарні . . ."

І дядечко не забарився відповісти.

„Дорогий Максиме! Не їж м'яса, бо це нездорово! Матимеш склерозу і вмреш передчасно. Їж салату! Вона дешева й має вітаміни. Не ходи по місті й не роздражнюй себе спогляданням м'яса, бо ще захворієш на якусь нервову недугу. Ходи по парку. Там зелень, а зелена барва заспокоює нерви й настроює людину дуже оптимістично."

Отже, як бачите, не зворушив мій перший лист мого дядька. Тоді я вирішив написати другого:

— „Дорогий дядечку! Обдерся я вже так, що залишилися мені дослівно тільки сорочка й штани. Просто соромно поміж людей показуватися, бо виглядаю, як якийсь обшарпанець".

Не чекав я довго. Через день прислав мені дядько листа з відповіддю.

— „Максиме, дорогий мій небоже! Чого ж ти попадаєш в розпуку? Тепер літо. Обріж ті довгі штани, що ще тобі залишилися, й зроби з них коротні, купальні штанцята. Сорочки теж не носи, а скинь. Піди на пляжу, лежи там увесьденечки і засмагай на сонці. Коли гарно засмагнеш, будеш виглядати, як бронзова статуя. Може, тоді сподобаєшся якійсь багатій американці, оженишся з нею і добру кар'єру зробиш. А може, й до Голівуду переберешся і будеш недалеко від мене жити . . ."

Довелося підходити до нього ще з іншого боку:

— „Дорогий дядечку! Надходить зима, а мене господиня з мешкання виганяє, бо я вже декілька місяців не плачу комірного. Мені просто соромно показатися їй на очі, та й вона, як зустріне, лає мене всяк у світі. А вчора навіть заявила рішуче, що не впустить мене більше до кімнати. Рятуйте дядечку, бо пропаду й більше не побачимося! . ."

Але дядько відповів знову порадою:

„Максиме, чого ж ти знову страждаєш через таку дурницю? Таж ти приходь додому пізно, аж тоді, як твоя господиня вже спить. А щоб вона не почула, як ти ходиш по коридорі, то здіймай черевики й іди босоніж. Ще краще, якщо ти зможеш влазити до кімнати через вікно. Якщо воно, може, високо, то влазь по ринві. Зразу воно, може, буде й труднувато, але повір, що через тиждень піде, як по маслі, і ти лазитимеш зручніше, як оранґутанґ. А як і з цього нічого не вийде, то спробуй влазити через димар. Так чи так, але вихід з цієї дурної ситуації ти мусиш знайти! . ."

Після цього мені терпець увірвався зовсім, і я написав до дядька таке:

„Дядечку, пришліть мені гроші на дорогу, я хочу приїхати до вас, до Каліфорнії. Не допустіть мене до того, щоб я загинув тут з голоду й покрив ганьбою всю нашу чесну родину" . . .

Думаєте, що хоч цим разом він вислав гроші? . . Ні, знову прийшов лист із заввагами, потіхою й порадою.

„Дорогий Максиме! Я радий, що ти приїдеш до Каліфорнії. Тиж єдиний ще чоловічий нащадок з нашого роду на американській землі. Дуже я радий, що після стількох років знову тебе побачу. Гроші на дорогу ти собі десь там позич, а коли тут заробиш, то зможеш їх легко віддати".

Плюнув я після цього на свого дядечка і взяв наполегливіше шукати „джабу" на місці.

Д-р Ростислав Сочинський

НОВИНИ З МЕДИЦИНИ

Міський гамір і людське здоров'я

Із зростом вуличного руху й фабричної активности життя в американських містах стає дедалі загрозливіше для людського здоров'я. Проблема зменшення гамору була й давніш актуальна, а тепер вона звернула на себе увагу науковців. Першим заходом для її розв'язки можна вважати вимір гучности всіляких шумів. Чотирирічні студії Іллінойського технологічного інституту виявили деякі досі незнані факти. Наприклад, шум вуличного руху багато гучніший і гірше впливає на людей, як гамір фабрик. З цього погляду ваговози, трамваї й надземні залізниці стоять на першому місці. Виявлено, що дерева й травники коло фабрик великою мірою зменшують індустріяльний гамір. Для виміру шуму інститут вживав одиниці гучности т. зв. „сон". Зроблено висновок, що гамір найбільше вражає людське вухо й погано впливає на духове здоров'я.

Кількісна перевага жінок над чоловіками в ЗДА

Останній перепис населення перший раз в американській історії виявив меншість чоловіків, з перевагою на 1,430,000 жіночої статі. Зокрема це помітне у віці понад 54 років, де сконстатовано 855 чоловіків на 1000 жінок.

Різні причини призводять до висхідної переваги жінок. З них найважливіша — вища смертність чоловіків. Хоч відношення народжень утрималося приблизно на тому самому рівні (1055 хлопців на 1000 дівчат) — смертність чоловіків зросла. У 1931 р. вмирало 1210 чоловіків на 1000 жінок, а в 1951 р. це число збільшилось до 1330 для чоловіків у відношенні до 1000 жінок. Дальший вплив мало також збільшення іміґрантів жіночої статі до ЗДА, більша кількість чоловіків, що покидала цю країну, і великі втрати з останньої війни.

Голляндський соус — делікатес чи отрута?

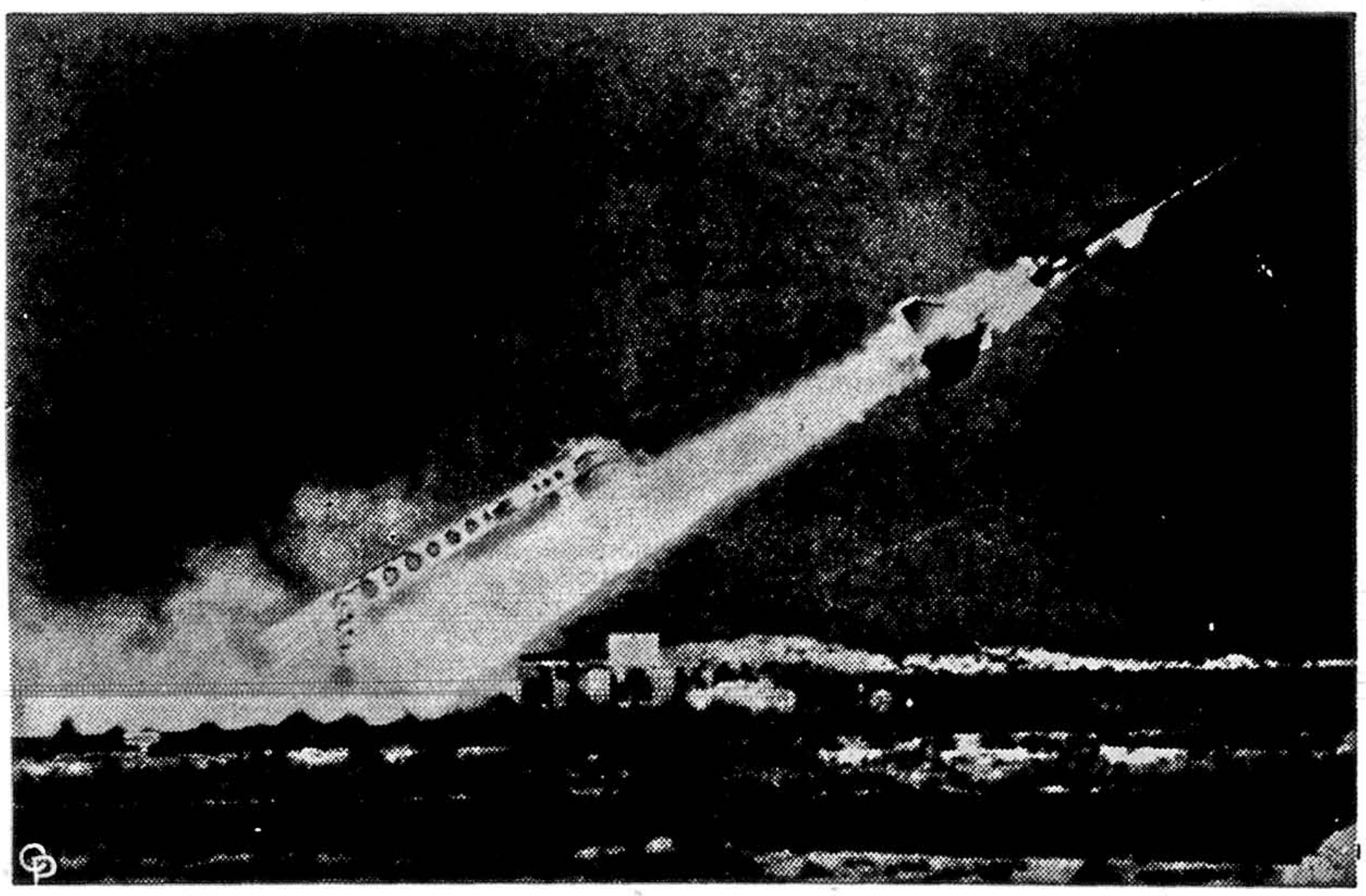
Голляндський соус, цю гордість кулінарного мистецтва, вважають „аристократом" серед приправ, який може змінити несмачні нераз страви в пікантні делікатеси, що задовольняють найвибагливіші смаки. Та недавня контроля нью-йоркських ресторанів, що її зробили інспектори Відділу здоров'я, виявила, що в цім соусі часто гніздяться мільйони бактерій, збудників різних хвороб. Походить ця „зараза" від дуже негігієнічної процедури виробу цієї приправи. Кухарі, розбиваючи немиті ззовні яйця, здебільша брудними пальцями відділяють жовтки від білків, цими ж пальцями виловлюють шкаралупки, що падають іноді в посуд, витирають сковороди нечистими ганчірками, вживають залишки масла з тарелів обідніх гостей і пробують смак, облизуючи вмочені в приправі пальці. Проби, взяті з цього соусу, показували під мікроскопом до 200 мільйонів бактерій.

Шкідливість надмірної ваги у дітей

Хоч опасистість для дітей не така загрозлива, як для дорослих, але й для них вона небезпечна. Вгодовані діти легше піддаються різним інфекціям, як худі. Надмірна вага в дитинстві може залишатись на все життя і поважно загрожувати здоров'ю. Гладкі хлопці й дівчата часто виявляють фізичну недозрілість і духову відсталість, непропорційну до їхнього віку. Деякі з них не вміють одягатись самі навіть на десятому році життя. Фахівці стверджують, що у 50% дитячу опасистість викликають психічні розлади й хибне виховання. На такі вади треба заздалегідь звертати лікарську увагу, щоб запобігти шкідливим наслідкам у пізніших роках.

Спосіб життя впливає на серце

У медицині починає чимраз більше перемагати погляд, що духові чинники великою мірою впливають на систему кровообігу. У фахових журналах появились висліди дослідів, зроблених у високих медичних школах в Чікаґо, які показують, що випадки виникнення високого тиснення крови трапляються частіше в мешканців міста, ніж села. Причин цього явища треба шукати у важчій боротьбі за існування, більшій відповідальності й метушливості міського життя. У багатьох осіб, що переселились з міста на села, стан недуг серця і кровоносної системи покращав. Це саме сталось з одним лікарем, що після довголітньої, дуже діяльної практики в Чікаґо поселився у малому містечку, де відкрив крамничку. Проте напружене й томливе заняття — це не єдина причина. Дисгармонія родинного життя, неслухняні, невиховані діти, „жінка Ксантипа", брак ладу вдома, гнів, заздрість й інші емоціональні напруження, надужиття алкоголю, нікотини тощо — все це теж може дуже від'ємно впливати на серце та кровообіг. Легка праця, улюблене заняття, помірні фізичні вправи, духовий спокій і емоційна рівновага — це кращі ліки, ніж медикаменти й неробство.



Суперсонічний (швидший за звук) спробний постріл в Аламоґордо (Нью-Мехіко). Видний на знятку набій зроблено після п'ятирічних спроб, його призначення — протиповітряна оборона, і він летить більше як 1,500 миль на годину, а за рушійну в ньому силу правлять ракети. Цей знятток зроблено вперше з дозволу Міністерства оборони ЗДА.

АМЕРИКАНСЬКИЙ ПОСТУП

Коли б сталося так, що двоголовий мешканець Марса написав книжку і хотів застерегти авторські права, зазначаючи свої дві голови як співавторів, Вашінґтонського бюра реєстрації авторських прав могло б задовольнити його бажання негайно.

Бюро існує при Конґресовій книгозбірні і звичайно не дуже й цікавиться фантастичними проєктами. Проте це перша урядова установа в Сполучених Штатах, та, мабуть, і в цілому світі, що офіційно визнала наближення ери міжплянетних комунікацій.

А що кожна ґенерація приносить Бюрові нові надзвичайні проблеми, то його працівники вже тепер передбачливо обдумують способи застосування сучасних письменницьких законів в умовах інших плянет, як, скажімо, Місяць чи там Марс.

В одному з інформаційних бюлетенів Конґресової книгозбірні один з інспекторів Бюра для реєстрації авторських прав зазначив, що вже в недалекім майбутнім письменник чи композитор матиме можливість застерегти свої права не тільки в межах нашої соняшної системи, а й у межах Чумацького Шляху. Інспектор сказав, що в його відділі останнім часом стало дуже завізно через страшний наплив літератури про проблему завоювання міжплянетних просторів. Він передбачає, що як тільки міжплянетні подорожі стануть реальністю, буде велика морока з пляґіятами та звичайними літературними крадіжками. Наприклад, хтось тутешний міг би спокійнісінько застерегти собі авторські права на повість про вуличні бійки на кометі Галле, замовчавши факт, що це тільки передрук з книжки, украденої з громадської книгозбірні на першій зірці Великого Воза.

Крім того, — зазначив інспектор, що розуміється на астрономії, — в майбутньому доведеться продовжити теперішній термін чинности авторських прав (двадцять вісім років), — щоб не наражати авторів з далеких кутків Чумацького Шляху на різні неприємності. Справа в тому, що подорож звідти до нас здебільшого буде тривати далеко довше, ніж двадцять вісім років. Книжка з Альдебарану, наприклад, прибули б до Вашінґтонського бюра аж через тридцять шість років після надрукування, тобто спізнившись на реєстрацію на яких десять років.

Такі випадки могли б привести до всяких міжплянетних ускладнень, включно з розривом договорів про авторські права. Американське письменство в такій ситуації могло б утратити чималі суми гонорарів.

Отож далекозоре Бюро для реєстрації вважає, що проблему охорони авторських прав у міжплянетному масштабі треба розв'язати негайно. Тоді пілот першої космічної ракети зможе спокійно спати ночами, бувши певен, що його подорож не наробить переполоху в літературі.

ЮРБ

ВИСТАВКА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В КИЄВІ

Наприкінці минулого року в Київському державному музеї українського мистецтва було влаштовано т. зв. республіканську виставку. Про цю виставку написав сам „завідуючий (?) відділом живопису" цього музею А. Шпаков (прізвище з благонадійним -ов) чималу статтю в „Радянській Україні", ч. 290, і ми маємо змогу хоч приблизно уявити, що це за виставка. Передусім він відзначив „різноманітність тематики" виставлених творів. Що ж це за тематика? Це „життя і діяльність великих вождів В. І. Леніна і Й. В. Сталіна, славне революційне минуле... батьківщини, великі будови комунізму, творча праця і побут радянських людей". Отже, як бачимо, „різноманітність" ця таки вбогенька, та ще й аж ніяк не нова. Про „радянський народ" (в однині) дали твори Задорожній, Трохименко, Черніков, Меліхов, Хітрікова й ін. Задорожній усоте переживує тему „клятви" Сталіна над труною Леніна, але, як пише Шпаков, „ні в одній картині на цю тему художники не піднімались до такого драматичного звучання". „Суворі дні січня 1924 року, — пише він патетично про цю картину. — Вся країна в жалобі"... А ми пригадуємо, як люди нишком сподівались тоді, що разом із Леніном згине й большевизм! На жаль, так не сталося, і мистцям доводиться ще й досі витрачати марно свій хист на такі мертві теми. Теми історичного минулого використали малярі М. Хмелько, М. Хаєртінов, М. Дерегус, Ю. Киянченко, І. Кавалерідзе, П. Мовчун і ін. Якого характеру ці теми, це видно з картини М. Хмелька „Навіки з Москвою, навіки з російським народом", що трактує „возз'єднання" України з Москвою. Поза Богданом Хмельницьким та ще, може, образом Тараса Бульби, тем з українського минулого у цих творах немає (бо, наприклад, Довбуш не так історична, як леґендарна постать), та й Бульбу змальовано тільки через те, що це образ із російської літератури. Зате є скульптура „Толстой і Горкій" (І. Кавалерідзе), „Портрет Бєлінського" (П. Мовчуна), „Погруддя Салтикова-Щедріна" (його ж таки). Дуже багато творів на теми з індустріяльного будівництва, „колгоспного" життя тощо. Загальна характеристика творчости зводиться до визначення її як „життєрадісних, яскравих полотен, пройнятих оптимізмом творчих буднів нашого суспільства". Словом, життя в цих картинах цілком за рецептом відомої сталінської формули! Але чи є в них хоч крихта правди?

Ч.

ПРОСИМО ПЕРЕДПЛАТНИКІВ НЕДІЛЬНОГО ВИДАННЯ, ЩО МАЮТЬ ЗАБОРГОВАНІСТЬ ЗА ДРУГЕ ПІВРІЧЧЯ ПЕРЕДПЛАТНОГО РОКУ, ВНЕСТИ НАЛЕЖНІ ГРОШІ ДО 15 ЛЮТОГО Ц. Р., БО МИ ПІДСУМОВУЄМО ПЕРЕДПЛАТНИЙ РІК, І НАМ ПОТРІБНІ ДЛЯ ЦЬОГО ВСІ ДАНІ.

АДМІНІСТРАЦІЯ

НОВІ ВИДАННЯ

О. Кобець. Христова ялинка. Нью-Йорк, 1952 р., стор. 30. Накладом автора. Обгортка й ілюстрації Петра Холодного.

Деякі старші наші читачі, певно, пригадують цього автора ще з часів першої світової війни, коли він як полонений у Німеччині друкував свої поезії в українських періодичних виданнях. Пізніше, на Україні, він видав був свої спогади про перебування в полоні окремою книжкою. Уже тепер, на еміґрації, він видрукував кілька оповідань на сторінках „Свободи". Цим разом маємо нове його оповідання про дітей.

На третій сторінці цього оповідання читаємо такі слова від автора: „Пам'яті дванадцятьох українських дітей-безпритульних, про трагічну долю яких розповів мені замучений пізніше сталінськими розбійниками з НКВД мій брат." З цього виходить, що це оповідання засноване на життєвій дійсності, а ця дійсність така, що вона до глибини душі зворушує читача, який тільки з книжки довідується про неї.

Автор розповідає, як 12 українських безпритульних дітей влаштовують собі ялинку, бо найстарший із них Гриць, мов крізь сон, пригадує собі, як то колись його мати та дідусь влаштовували ялинку.

„Це була перша, яку Гриць пам'ятає, і остання ялинка, яку справляли перед тим, коли життя так круто змінилося".

Та ці діти не могли відсвяткувати цього Святвечора, бо мусіли втікати з своєї схованки до стіжка соломи, що стояв за містом. І там вони всі й позамерзали. Їх знайшли колгоспники аж на весну, коли приїхали по солому. А чому ж „Христова ялинка"? Про це розповідає автор устами малого Грицька.

Може, дехто з критиків бажав би собі іншого оформлення цієї життєвої історії, але автор, мабуть, свідомо не силувався на жадні мистецькі „викрутаси", тільки немов казку розповів про „дванадцятеро безпритульних дітей, про стіжок соломи в засніженому полі за містом і — про Христову ялинку".

П'ять гарних ілюстрацій П. Холодного прикрашують це оповідання О. Кобця.

Л. Луців

ХРОНІКА КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ

П. КАРМАНСЬКИЙ ВИЙШОВ НА „ЯСНУ ДОРОГУ"

Торік видано в Києві (у в-ві „Радянський письменник") нову збірку поезій П. Карманського „На ясній дорозі". Про зміст і характер цієї збірки довідуємось із статті — рецензії М. Шумила, „Сила нашої правди", надрукованої в ч. 301 „Радянської України" (з 23 грудня 1952 р.). Рецензент згадує, що П. Карманського „літературна громадськість" недавно „суворо покритикувала" (ми пам'ятаємо, як його „критиковано"!), і це дало „добрі наслідки", бо „в житті поета, в його світогляді сталися значні, світлі й радісні зміни".

Що ж це за зміни? Передусім він „усвідомив" уже, що

вже недовго треба ждати,
Щоб комунізм нам сонцем засіяв.

Далі він виспівує Москву:

І сходяться до тебе всі дороги —
З усіх країн везуть тобі привіт.
Бо ти, Москва, зорею сяєш в світі,
До щастя людству вказуєш ти шлях,
Щоб вся земля пишалася у квіті,
Жила без чвар, забувши воєн жах.

„Яскріють" у його збірці й такі теми, як „Я вірю в соняшну Країну Рад", „В. І. Ленін", „Назустріч 800-річчю Москви", „Я їздила у Кремль" тощо. Хвицнув він також і Ватикан.

Але рецензент відзначає, що Карманський ще не все обплював із того, що в нього колись вірив, бо „в збірці немає сатиричних віршів, спрямованих проти українських буржуазних націоналістів — цих мерзенних холуїв Волл-стріту і Ватикану". Тим то рецензент висловив побажання, щоб у наступному виданні збірки був доданий ще й такий розділ.

Річ ясна, що в збірці немає ніякої поезії, це віршовані аґітки. Правда, ми не знаємо текстів з розділу „Великий каменяр", з циклу, присвяченого Франкові, але й не бачивши, можна сказати, що він пише про Франка під аґітковим кутом зору, як це й видно з назви циклу.

Ч.

75-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ М. Д. ЛЕОНТОВИЧА

13 грудня минулого року минуло 75 років з дня народження видатного українського композитора Миколи Леонтовича.

Микола Леонтович народився 13 грудня 1877 року в с. Манастирьок Брацлавського повіту на Поділлі. Музичні знання здобув самоосвітою. Жив з учителювання в Вінниці, Тульчині, перебував також якийсь час на Кубані, де записав свого знаменитого „Дударика".

Згинув 23 січня 1921 року від руки підісланого большевицького терориста.

Головне в його спадщині — гармонізація народніх пісень (близько 200), з деяких він зробив справжні вокально-музичні шедеври („Щедрик", „Дударик", „Почаївська Божа Мати", „Ой пряду" й ін.). Оригінальні його композиції: „Моя пісня", „Леґенда", незакінчена опера „На Русальчин Великдень".

На Україні 75-річчя з дня народження М. Леонтовича відзначали концертами, доповідями, зборами. Звертає на себе увагу, що смерть Леонтовича кладуть там на рахунок „українських буржуазних націоналістів". Справді таки, все можливе під сонцем сталінської конституції!

ЗБІРКА УКРАЇНСЬКОЇ СТАРОВИНИ

Із статті проф. П. Курінного, надрукованої в ч. 1—2 „Українського Самостійника", довідуємося про цікаву збірку української старовини д-ра М. Гоція, що живе тепер у Мюнхені (Німеччина). Д-р Гоцій ще до війни працював по німецьких архівах і визбирував з них українські матеріяли, документи, карти тощо. У тій частині статті проф. П. Курінного, що вже надрукована (вона друкується з продовженням), згадано аж 26 старовинних географічних карт, де позначена Україна. Це, безперечно, дуже цінна збірка, і її не один з наших істориків зможе використати в своїх дослідах. І ми з приємністю відзначаємо патріотичну діяльність д-ра М. Гоція, що, перемагаючи всякі труднощі (частина його матеріялів загинула під час другої світової війни), з такою любов'ю колекціонує речі української старовини.

Просимо авторів надсилати тільки недруковані твори та не надсилати рукописів одночасно до нас і до інших редакцій, бо це знецінює і наше, і ті інші видання!

СВОБОДА SVOBODA
український щоденник UKRAINIAN DAILY
НЕДІЛЬНЕ ВИДАННЯ
Редаґує Колеґія

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ:
"SVOBODA"
81-83 GRAND STREET, JERSEY CITY 3, N. J.
Телефони: BErgen 4-0237 і BErgen 4-0807

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ
НА ТИЖНЕВИК „СВОБОДИ"

На рік у ЗДА	$3.75
На пів року в ЗДА	$2.00
На рік у Канаді	$4.25
На пів року у Канаді	$2.25

Переплату надсилати на адресу:
"SVOBODA", P. O. Box 346
Jersey City 3, N. J., U. S. A.

Ukrainian newspaper published daily except holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand St., Jersey City, N. J. Reentry as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey Cty, N. J., 1911, under the Act of March 8, 1879. Pending. Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

ЦІКАВЕ ЗВІДУСІЛЬ

Публічна бібліотека в Торонто (Канада) має 807,251 книжку англійською мовою та 8700 томів іншими мовами. Недавно канадійський парлямент ухвалив утворити в столиці Оттаві національну бібліотеку, а до неї має бути передано 750,000 томів книжок Парляментської бібліотеки Канади.

В травні 1623 року вісім голляндських колоністів оселилося на березі Атлантику. Маленьку свою колонію назвали Баттерією. На протязі наступних 300 років в тому місці повстало найбільше місто світу — Новий Йорк. Про голляндську колонію нагадує нам Баттері-парк завбільшки... 23 акри, оцінених на 74 мільйони долярів.

Німецький письменник Еріх Ремарк, автор відомої в усьому світі книжки „На західньому фронті без змін", видав влітї 1952 року свою останню повість „Іскорка життя", в якій змальовує гітлерівські концентраційні табори.

Американське товариство, знане під назвою „Організація 69", має на меті боротися з неморальністю в суспільному й приватному житті в ЗДА.

Чоловіків цікавить, що про них думають, жінок — що про них говорять.

Війни Англії з Францією 1792—1815 рр. коштували англійцям до чотирьох мільярдів долярів. Щоб хоч частково покрити ці витрати з бюджету, англійський уряд оподаткував був будівельні матеріяли, чай, каву, пудру, брилі, коні й пси.

Могилу першого друкаря Йоганна Ґутенберґа знищили французи, бомбардуючи місто Майнц вночі проти 21 липня 1793 року.

Подав **о. П. Фалько**

ЛІТЕРАТУРНІ НАГОРОДИ У ФРАНЦІЇ

Літературні нагороди за 1952 рік у Франції одержали такі письменники: Беатріс Бек — за роман „Священик Леон Морен" (нагорода братів Ґонкурів), Домініка Ролен — за роман „Ле суффль" (нагорода „Феміна"), Жак Перрі — за роман „Амур де р'єн" (нагорода Теофраста Ренодо). Ці нагороди дають письменникам у Франції славу й гроші, бо читачі звичайно розхоплюють нагороджені твори. Але здебільшого це все кінчається наприкінці року, коли появляються нові нагороджені твори.

ЗАКЛИК УВАН

Уповноважений УВАН у Німеччині проф. П. Курінний надрукував у різдвяному числі „Українського Самостійника" заклик до українців доброї волі з просьбою надсилати пожертви до фонду для придбання українських національних цінностей (картин, ґравюр, документів тощо), що внаслідок воєнних подій опинилися поза межами України. Адреса: UWAN, Muenchen 13, Hiltensperstr. 69/1.

ТРОХИ СМІХУ

На голос письменника В. Чапленка, що заволав у пустелі про свій невиданий роман „Кошовий Харко з усім товариством", відгукнувся один „український „меценат" на прізвище Хв. П-о і порадив йому:

— Якщо ви хочете літературної слави, то ви повинні а) попрацювати декілька років над своїм писанням, б) відмовитися від гонорару як законної нагороди за працю і в) видати свій твір на свої кошти.

А то, мовляв, бач, який хитрий: хоче, щоб інші вкладали гроші в його твір, а він свої складатиме в банку!

Святу правду ви сказали, земляче!

— Марійко! Ти наче моя подруга, а проте всім кажеш, що я така стара, що могла б бути твоєю матір'ю.

— Це неправда! Я тільки казала, що я могла б бути твоєю дочкою.

— Змилуйтеся над бідним голодним, — дайте щонебудь! Я ще сьогодні нічого не їв.

— Беріться до праці, чоловіче!

— Алеж після праці ще більше хочеться їсти!

Кондуктор автобуса до жінок, що вже всіли:

— Пані! Витягайте свої дзеркальця та губні помади, бо я йду випити трохи соди й вернуся через десять хвилин.

— Панно Оленко! Скажіть мені, якого чоловіка ви хотіли б мати — молодого чи багатого?

— Я ще молоденька й недосвідчена в цій справі...

— Ну, а все ж таки!

— Я... я вибрала б... молодого й багатого.

Якийсь добродій упав у річку і намагається з неї вилізти. До нього наблизився поліцай і флеґматично питає:

— То ви, добродію, впали в воду?

— А ви як думаєте? — відгукується той, — Що я тут постійно мешкаю?

— Ах ти ж, п'янице непросипущий! — лає жінка свого чоловіка. — Коли б ти поглянув у дзеркало, то побачив би, яка в тебе пика...

— Я знаю про це, — відповів чоловік, — і заздалегідь ужив заходів...

— Що? — зраділа жінка. — Може, вирішив більше не пити?

— Продав те дзеркало...

— То ти вважаєш, що автоїзда — корисний спорт? — запитав один лікар другого.

— А ти хіба інакше думаєш? — відповів запитаний. — Хіба в тебе не збільшилось пацієнтів?

Моя жінка вимагає в мене грошей уранці, опівдні і ввечорі.

— Що ж вона робить із ними?

— Не знаю, бо я їй ніколи не даю.

З НАУКИ Й ТЕХНІКИ

ЩЕ ПРО РИБУ СИЛЯКАНТ

Професор Дж. Л. Б. Сміт, що знайшов рибу силякант (див. ч. 3. нашого тижневика), подав вияснення щодо цієї знахідки. Він пише, що вік нашої землі як окремого тіла — три більйони (мільярди) років. Життя на землі виникло 600.000.000 мільйонів років тому, і люди дуже мало знають про нього. Загально припускають, що тоді жили незграбні потворні риби з опанцереними головами. У період між 350,000.000 і 300,000,-000 років появилася риба силякант (coelacanth), названа так з огляду на її порожній хребет. Цей вид цікавий тим, що він не змінився, як це діялося з іншими видами, що з'являлися на арену життя і пізніше зовсім зникали.

Науковці не знаходили скам'янілостей цього виду із доби після 60,000,000 років і тому думали, що він зник. Але 1938 року піймано живу рибу силякант, хоч з неї науковці одержали тільки кістяк. Проф. Сміт 14 років вірив, що мусять знайти новий примірник цієї риби. І так сталося. Рибалки зловили цю рибу і покраяли її на здовжні шматки та посолили на продаж, знищуючи при цьому всі м'які частини риби. Але, як ми вже повідомляли, проф. Сміт не допустив до її знищення і зберіг для наукових цілей. Він думає, що за допомогою цієї знахідки можна буде розв'язати багато наукових проблем. Між іншим він пише, що можна буде перевірити, чи мінеральні мастила (нафта) виникли з тієї сити, що її виділює риба силякант, як дехто досі припускав.

Лу

БУДЬМО КМІТЛИВІ!

Рахункова загадка ч. 1 (чотири пункти)

Склав В. Ф.

19	19	19	19
52	52	52	52
924	924	924	924
957	957	957	957

Подані цифри розмістити так, щоб сума поземних рядків, доземних та діягоналями (перекутніми) дала 1952 (минулий рік). Крім того, два сумежні числа (кожне в іншій клітинці), читані прийнятим порядком, повинні також дати 1952: [19|52]. Для полекшення загадки додаємо, що усі однорідні числа можна обійти в математичному квадраті за допомогою шахового коника.

НАША ПОШТА

І. С.-ій, Філаделфія. — У кожному числі нашого тижневика ми друкуємо застереження своїх прав на редакційні зміни в текстах усіх авторів. Крім того, ми писали ще й про те, що автори, які не погоджуються на зміни, повинні це зазначати в своїх листах до нас, хоч це іноді й може бути перешкодою до використання твору. Ви такого застереження нам не написали, і через те ми вважали себе в праві поробити потрібні редакційні зміни у Вашому оповіданні. А потрібність цих змін була очевидна. В одному з попередніх чисел у нас було оповідання О. Генрі з заголовком „Різдвяні подарунки", Ваше теж називалось „Різдвяним подарунком". Крім того, Ви його надрукували в „Америці", а ми його не могли відкинути, бо воно вже було складене. Через те ми й дали новий заголовок — „Знайомство", що логічно випливає із змісту. А що в Вашім оповіданні подарунок незнайомій жінці на вулиці і в життьовому, і в мистецькому розумінні був нонсенсом, то нам і довелося „завуалювати" його, висунувши натомість момент знайомства. Тим то Ви не маєте рації, друкуючи в пресі протест проти цих змін (в „Америці" з 20. І. 1953 р.). Без потреби ніхто не буде завдавати собі клопоту працею над чужим твором. Ми — як це й повинна робити кожна редакція — дбаємо про певну якість нашого видання і тому застерігаємо собі право на зміни й скорочення.

БІБЛІОГРАФІЯ

Бюлетень Українського Визвольного Руху. Періодичне видання. Травень, ч. 4. Липень, ч. 5. Серпень, ч. 6. Вересень, ч. 7. Жовтень-Листопад, ч. 8. Мюнхен, 1952, стор. 12 плюс 12 плюс 12 плюс 16 плюс 16.

Іван Керницький. Перелетні птахи. Довші та коротші, менше й більше веселі історії, в краю, на скитальщині і на гостинній землі Вашинґтона написані (1942—1952). Нью-Йорк, 1952, ст. 142. Літературна Бібліотека „ЮТ", ч. 6. Видавництво Юрія Тищенка. Обкладинка і віньєти Миколи Бутовича.

Жовтоблакитний. Майбутній державний, економічний і соціяльний лад України. Париж, 1950, ст. 72. Друковано в ЗДА.

Д. Донцов. Правда прадідів великих. Видання Головної Управи Організації Оборони Чотирьох Свобід України. Філядельфія, 1952, ст. 96.

Редакція застерігає собі право 1) виправляти мову, 2) скорочувати надіслані рукописи і 3) взагалі робити зміни редакційного характеру.

Надсилані матеріяли мусять бути переписані на машинці, з одного боку аркуша, на доброму папері і через два інтервали (інтерлінії), а як від руки, то зовсім виразним письмом.